

Az erdészeti szektor fejlesztésének fő feladatai Európában

Eva Lindström, A Forest Academy Finland 1–4. Fórum Elnökének jelentése

Az Elnök jelentése a 4 megtartott FAF Fórum csoportmunkáinak és megbeszéléseinek eredményein alapul. Az összegzés a megjelent különböző résztvevők gondolatainak sokaságát, keverékét tartalmazza, nem pedig egy egyhangú nézőpontot. Ennek következtében ez a jelentés inkább a gondolatébresztést óhajtja szolgálni, mintsem a válaszok, megoldások meghatározását.

A csoportmunkák különböző témakör köré lettek igazítva: erdészetpolitika és állami erdőgazdálkodás, magán-erdő-gazdálkodás, erdőgazdálkodási üzletágak. A beszélgetések ezekre koncentráltak. A Fórumok résztvevői összetételének köszönhetően a jelentésben főként az új és a most jelentkezett EU tagországok képviselőinek véleménye tükröződik.

Erdészetpolitikai alapelvek

Az erdészetpolitikával kapcsolatban számos kérdés alapvető fontosságúnak bizonyult. Sok országban az erdészet más szektor részeként tűnik fel. Valójában az erdészeti szektor függősége más szektorok döntéseitől egyre növekvő. Következésképpen a legtöbb ország erdészetpolitikájának legnagyobb kihívása a szektor-közi közeledés elősegítése. A Nemzeti Erdőprogramok fontos eszközei a szektorpolitikai együttműködésnek más területekkel, mint pl. a vidékfejlesztés, környezetvédelem, ipar, energetika.

A szektor-közi közeledés folytatása megkívánja az erdő hármas funkciójának (gazdasági, ökológiai, szociális) egyenletes, kiegyensúlyozott megbecsülését, felismerve az erdőből nyerhető különböző típusú termékek és szolgáltatások sokféleségét. A Fórum résztvevői úgy érezték, hogy főként a szociális és kulturális (vidékfejlesztési, többcélú erdőhasznosítási) célok nincsenek eléggé megjelenítve az európai erdészetpolitikában.

A Fórum résztvevői felvetették azt, hogy vajon van-e tere, lehetősége egy közös EU erdészetpolitikának. Kihangsúlyozódott, hogy közös politika csak erős, közös érdekeltségen alapulhat, amelyekben nagy jelentőséget kapnak a régiók természeti, gazdasági, szociális adottságai is. Az európai erdészetpoliti-

Fotó: Pápai

kában nyilvánvalóan könnyebben megtalálhatók ezek a közös érdekeltségek, pl. a környezetvédelmi témákban, mint a fatermelésben. Fontos azt is felismerni, hogy a régi-EU15, és az új EU10 tagállamok sajátos és némileg különböző kihívásokkal állnak szemben.

Az EU által alkalmazott támogatási alapelv szintén feladat elé állítja az erdészetpolitikát. Pl. szükséges az EU támogatási elveit szerkezetileg elegyíteni, kombinálni a nemzeti kötelezettségvállalással. A támogatási alapelv életre hívja a tagállamok közötti önkéntes együttműködés megerősítését is, különösen a régi és az új tagok, valamint a jelentkezett államok között.

Az együttműködésnek hatékony koordinációval kell kiegészülnie. Valójában a támogatási alapelvek ellenére néhány lehetőség (küzdőtér), kellően felhatalmazott koordináló mechanizmus, hatóság és eszköz még szükségeltetik EU szinten. A jelenlegi koordinációs mechanizmusokat a résztvevők nem találták kielégítőnek a problémák hatékony közvetítéséhez. A megfelelő EU szintű koordináció elvár, szükségessé tesz megfelelő nemzeti szintű koordinációt is, rávilágítva így a Nemzeti Erdőprogramok fontosságára.

Az európai szintű erdészetpolitika mélyreható változásokon és fejlődésen

ment keresztül a korai 1990-es évek hatására, pl. az erdészeti ügyek fontosságának emelkedésével és a Miniszteri Konferencia megtartásával az Európai Erdők Védelmében. Egy intenzív politikai fejlődési periódust követően az európai erdésztársadalom legfontosabb feladata most egy hatékony erdészetpolitika bevezetése.

Egy sikeres erdészetpolitika kialakítása és bevezetése hosszú távú elképzeléseken és megfelelő jövőképen kell, hogy alapuljon, de megfelelő rugalmassággal is rendelkezzen, hogy reagálni tudjon a változások hirtelen hatásaira is. Ez akkor válik lehetővé, ha a fő (erdészet)politikai módosítások szilárdan alapulnak a jövőben várható folyamatokon, de felismerik a pillanatnyi trendeket, valamint már a leghalványabb jeleket is, amik az erdészeti szektor jövőjét befolyásolhatják.

Az állami erdőgazdálkodás átmeneti állapota

A kárpótlási folyamattal együtt számos átalakuló országban az államerdészet szerepe jelenleg ártértekelődik. Különösen szükséges lenne meghatározni annak mértékét, hogy az erdőterületek mekkora aránya kerüljön privatizációra.

Az állami erdőtulajdonlásnak régi hagyományai vannak számos országban, és legalább néhány köz-erdőre van szükség a társadalmi igények kielégítésére (üdülés, védelem, kutatás). Köszönhetően a köz javának érdekében végzett dolgok rejtett költségstruktúrájának, az állami erdőktől nem várható el a magán-erdőkhöz hasonló szintű jövedelmezőség. Másrészt viszont az erdővel való takarékoskosság természetétől fogva előnyben részesíti az állami szektort a magán-szektorral szemben. Ezenfelül különböző tapasztalatok léteznek arra, hogy az állami, vagy a magán-erdő-gazdálkodás hatékonyabb és fenntarthatóbb-e.

Ezeket követően a résztvevőknek az az erős érzésük támadt, hogy ezt a dolgot nemzeti szinten kell eldönteni. Tudván a hatalmas különbségeket a nemzeti körülményekben, feltételekben, közös (erdészet)politikai ajánlásokat nem lehet tenni a privatizáció mértékét illetően.

A privatizáció mértékétől függetlenül a legtöbb átalakuló ország feladata jól működő állami erdészeti vállalkozások, vállalatok létrehozása, átlátható költségkerettel, annak érdekében, hogy segítsék fejlődni, növekedni az állami munkák hatékonyságát. Továbbá, számos országban fő elvként meg kell határozni, hogy az államerdészet milyen mértékben vállal szerepet a „közjóléti termékek” előállításában, mint pl. a biodiverzitás megőrzésében, vagy az üdülési, rekreációs szolgáltatásokban, és milyen mértékben működik mint egy üzleti vállalkozás, amely bevételt termel az államnak, valamint, hogy e két dolgot hogyan tudja kombinálni.

Az emberi erőforrások és foglalkoztatottság biztosítása

Az emberi erőforrás kezelése az első kulcskérdés, feladat) a tartamos erdőgazdálkodásban. Mint számos erdőgazdálkodási döntés alapjára, folyamatos igény van megbízható adatokra az erdészeti forrásokkal és a fenntartható erdőgazdálkodással kapcsolatban. Mindemelllett, hogy növelhető legyen az adatok összehasonlíthatósága, alkalmazhatósága és követhetősége, szükség van az EU szabályozás jobb integrációjára, beépítésére és a jobb nemzeti erdészeti minősítő, osztályozó rendszerre.

Az erdészetpolitika kidolgozását segítő, egyre nagyobb igény vezet együttműködő kutatásokra a stratégiai szinteken. Ezek a kutatások közös munkát igényelnek a különböző országok és tudományágak között. Sőt, a legtöbb politikai kihívás, feladat elhatározása függ az erdőgazdálkodás gazdasági és szociális szempontú információinak elérhetőségétől, amiért is ezen területek politikával kapcsolatos kutatásainak erősítése szükséges.

A tudomány-politika-gyakorlat műveleti hármasa döntő az emberi erőforrások felhasználásához az erdészeti szektor fejlődésének segítésében. A kutatás célja az is, hogy a döntéshozóknak és a gyakorlati felhasználóknak ne csak a know-howt, de a show-howt is biztosítsa, ne csak elméleti, de gyakorlati tanácsokkal is szolgáljon. Ez különösen fontos a régi és új EU-tagok közötti műveletekben.

Kutatások szükségesek az oktatás, hálózatépítés, együttműködés fejlesztésében, az innovatív kapacitás fejlesztésében. Különleges kihívás a magán-erdő-tulajdonosok és vállalkozók képzése a tartamos erdőgazdálkodásra való oktatása. Fontos bemutatni és lehetőség

szerint bevezetni az új fakitermelési eljárásokat is. A szakmai szabványok, standardok meghatározása jelent majd alapot a folyamatos erdészeti képzésben.

A technológiai fejlesztések szorosan összefüggenek a foglalkoztatottsággal. Az átalakuló gazdaságoknak különleges kihívás, hogy elkerüljék a többi EU országhoz hasonló létszám-leépülést. Talán, ha a közvetlen erdészeti munkaerő létszámának csökkenése nem is elkerülhető, az erdészeti szektor egészét tekintve lehet elérni növekedő foglalkoztatást. Emellett a különféle potenciális, akár nem hagyományos erdészeti termékek és szolgáltatások kihasználása alapvető lehet, főleg a vidéki területeken. Annak érdekében, hogy reagálni tudjunk a foglalkoztatási kihívásokra, szükség van az erdészeti szektor állapotának és a lehetőségeinek széles körű, átfogó áttekintésére.

A foglalkoztatás az erdészeti szektorban nem csupán igény, hanem szolgáltatás kérdése is. Tovább kell fokozni az érdeklődést az erdészeti szektorban való munkára, különösen a fiatalabb generációk körében. Azt is észrevételeztük, hogy számos átmeneti országban a növekedő hatékonyságnak és a kárpótlási folyamatnak köszönhetően mindenképpen csökken a foglalkoztatottság az államerdészetben. Ennek megfelelően erőfeszítéseket kellene tenni arra, hogy újraképezzük ezeket a kikerülő szakembereket, és használjuk ezt a humán erőforrás-tartalékot a magánszektor segítésére.

A magán-erdők gazdasági életképessége és a tartamos gazdálkodás

A gazdaságos fenntarthatóság az egyike a tartamos erdőgazdálkodás három sarokkövének. Ma, a társadalom egyre nagyobb elvárásokkal fordul a magán-erdők felé a közszolgáltatások biztosításáért. Annak ellenére teszi ezt, hogy az igényelt társadalmi és környezeti szolgáltatások értéke még mindig nem eléggé honorált a piac által, ami arra vezet, hogy a jövedelmezőség veszélybe kerül, pedig ez az alapvető előfeltétele a tartamos erdészetnek.

A társadalomnak nem lehetnek hasonló elvárásai az állami és a magán-erdőkkel kapcsolatban, ha a tartamos erdőgazdálkodás elégtelen finanszírozási feltételekkel párosul. Ehelyett szükséges a közszolgáltatások megfelelő szintű kompenzációja az EU-ban emlegetett alapelv alapján: korrekt ár a korrekt termékért.

Tehát a magán-erdő-gazdálkodás gazdasági életképességének biztosítására szükséges különválasztani a faanyag iránti igényt és az erdő egyéb értékeit (klíma, természet, veszélyeztetett természeti értékek védelme, turizmus, üdülés, vadászat, kultúra stb.). Pl. a vadászati jogok szoros kapcsolódása kellene az erdőtulajdonhoz.

Emellett a magán-erdők tartamos fenntartásának elősegítéséhez szükséges egy valós képet adnunk a jövedelmezőségi lehetőségekről. A magán-erdők gazdasági életképességére számos más szektor politikája is behatással van. Például az adópolitika sokkal hatékonyabb is lehetne a tartamos erdőgazdálkodás elősegítésében, lehetőséget adna a megélhetésre, főleg vidéken. Nagyon gyakran az adópolitikát a kezelt–nem kezelt területekre hegyezik ki, ami nem szolgálja a kitűzött célt.

A magán-erdők gazdasági életképessége növelhető a tulajdonosok szervezetekbe tömörítésével. Amikor ez nem lehetséges, az erdőtulajdonosokat bátorítani kell az önkéntes szövetségre lépésre. Egy érdekes lehetőség, ha a magán-tulajdonosok a faanyaguk ipari hasznosítására alkotnak üzleti alapú szövetkezetet.

Biztosítandók a szükséges befektetések a magán-erdők tartamos gazdálkodásához, újra kell gondolni az állami szerepvállalás szintjét, szerepét az erdészetben. A tartamos magán-erdő-gazdálkodáshoz a tulajdonosoknak szüksége van állami támogatásra és egyéb szervezett pénzalapokra, különösen a gazdaságilag nem jövedelmező kisgazdaságoknak, a kis- és középméretű vállalkozásoknak, hogy biztosítható legyen a hatékony hazai gömbfapiac, faenergetikai piac, és minden más termék és szolgáltatás piaca. A nem fajlegű termékek piacának kiépítéséhez alapvető a teljes piaci infrastruktúra megléte, majd az állami, közösségi és magánszektor szereposztása ezen a piacon.

Kapacitás és imázsépítés a magán-erdészetben

Az átmeneti gazdaságokban speciális feladat volt az erdők kárpótlási folyamata. Kialakulóban van az öntudatos erdőtulajdonosok társasága, akik tisztában vannak erdejük értékével, annak potenciáljával, és büszkék a tulajdonukra. A magas szintű oktatás és más szolgáltatások alapvetők ehhez a fejlődéshez. Ez különösen fontos az új erdőtulajdonosok és a kis területtel rendelkezők számára, ahol a birtok mérete az akadály a kezelésnek és használatnak.

Szükség van létrehozni a tanácsadói és

oktatási rendszert, együtt működve a kutatással és a nyilvántartó rendszerrel. Valójában e segítő tevékenységgel kapcsolatos felelősség megoszlik mind a magán-, mind az állami szektor irányába. Pl. az állami erdészeti felügyelet kiegészíthetné a hagyományos tevékenységeit egy kiegészítő, tanácsadó szerepkörrel is. Az állami szektor ahhoz is hozzájárulhatna, hogy folyamatosan biztosítja a szükséges információk áramlását a magánszektor felé is a programokról, eseményekről, szervezetekről és elősegíti a magánszektor tapasztalatcseréit.

A magánerdő-gazdálkodás elősegítése igényli a magánerdős szervezetek kiépítését, kapacitásnövelését is. Helyi szinten segíteni lehet a kisméretű erdőtulajdonnal rendelkezők együttműködését (pl. szövetkezet, erdőgazdálkodási szövetség), vagy létrehozhatók új típusú szerveződések, modellek. Sőt, szükség van a nemzeti szövetségek magasabb szintű integrálására, hogy a tagok részt vehessenek a nemzetközi párbeszédben is, amivel befolyásolhatják akár az EU döntéshozó szintet.

A magánerdő-gazdálkodás elősegítése szükségessé teszi a vele kapcsolatos kép javítását, a jobb megértést, mind a társadalom irányába, mind az egyéb tulajdonosok irányába. Társadalmi szinten szükséges a privatizációval szembeni ellenállás legyőzése, a bizalom fokozása a magánerdők irányába. A társadalom által felállított törvényes keretrendszer (pl. a tulajdonlás fenntartható állapota, megfelelő tulajdonjogok, a támogatási alapelvek használata), mint fontos tényező, szintén hozzájárulhat a magánerdők vonzóvá tételéhez, a róluk kialakult kép javításához. A leghatékonyabb együttműködés a magánerdő-tulajdonosok között az aktív és megbízható hangadók segítségével lehet, azért, hogy a tulajdonosok között elterjessék azt a nézetet, miszerint az erdőtulajdon „valami, amire büszkék lehetnek”.

Az európai erdészet versenyképessége és az erdészettel kapcsolatos iparágak a világpiacon

Az európai erdészeti szektor versenyképessége az egyre növekedő ázsiai piac (pl. kínai) kihívásával áll szemben. Az erdészeti iparágak számára az új EU tagállamok különlegesen érdekesek a befektetések tekintetében. Ennek ellenére a globális siker lehetőségeit tekintve, a többi EU országban is fejleszteni kell az erdészeti szektor vonzását a befektetésekre.

Az erdészeti szektorbeli befektetések tipikusan hosszú távúak, amiért is stabil társadalmi kondíciók, feltételek szükségesek a befektetési rizikó csökkentéséhez. A termelési faktorok elérhetősége és költsége, mint pl. az alapanyagok szintén befolyásolják az ipari befektetések vonzódását. A biztonságos és biztos faanyagáramlás, a fenntartható erdőgazdálkodás jövedelmezősége, különösen a magánszektorban a fontos végcél lesz. Amint azt korábban említettük, ezt a jövedelmezőséget nagyban befolyásolják a szabályozás színvonala, valamint a környezeti és egyéb szolgáltatások finanszírozása. A faanyagellátás növekedése az erdősítési politikákon keresztül is biztosítható, amit különösen az új EU tagállamok meg is tesznek.

Az európai faanyag társadalmi elfogadottságának biztosítása szintén fontos a befektetések vonzásában, annak biztosításán keresztül, hogy a faanyag legálisan termelt és nem a fokozatosan visszaszoruló „szürke” gazdaságból való. Az erdészeti minősítések (PEFC, FSC) is fontos eszközként szolgálnak a faanyag származását és elfogadhatóságát illetően.

Egy erős erdészeti csoport, ahol a tudás felhalmozódott, ahol a különböző szereplők jelentősen együttműködnek, ez a folyamatos siker további feltétele. Ezért számos országban, ahol az erdészeti szektor különálló rész, növelni kell az együttműködést és bővíteni az üzleti partnerkapcsolatokat. Amikor bevezetjük az új erdészeti ötleteket, fontos észrevenni, hogy a szükséges tevékenységek különbözőek lehetnek a különböző országokban.

A fatermékek piaca

Bár Európában túlkínált van fűrészárukból, mégis van lehetőség reklámtevékenységgel tovább növelni és fejleszteni a fatermékek kereskedését. Az a cél, hogy a felhasználókban és a vásárlókban kialakuljon egy kép a faanyagról, mint modern, biztonságos, megújítható, megbízható, egészséges és környezetbarát termékről. Egy ilyen reklámkampányban alapvető kérdés lehet, hogy a faanyagról önmagában szóljon, vagy összehasonlításban más földrészek faanyagával a mi európai fánkat.

A faanyag imázsának fejlesztésében fontos lehet a magas szintű dizájn, és termékfejlesztés, a faipari know-how (szakértelem, technikai tudás) fontosságának kihangsúlyozásával. A kis- és középvállalkozások gyakran tökéhiányosak a kutatásban és fejlesztés-

ben, ezért az állami beruházások és színterek nagyon fontosak, itt találkozhatnak a vállalkozók és a kutatók, és ez szolgál majd újabb hatással és ingerrel a további know-how befektetésekhöz.

Ismerve a fatermékek növekedő fogyasztását, a reklámoknak újabb piacterületeket is meg kell célozniuk, akár Európán kívül is, és piaci részesedést kell nyitniuk a speciális termékeknek. Sőt, az erőfeszítésekben összefogásra is lehet szükség, pl. a műszaki szabványok megújítása az építőiparban.

A faiparban a siker előfeltétele az európai szintű kooperáció, ezért melegen ajánlott az együttműködés a különböző európai szervezetek között (UNECE, EU/DG Ent., CEI-Bois stb). A faipar önmagát és saját szaktudását is hirdetheti, terjesztheti ösztöndíjak és képzési pályázatok útján, megosztva ezáltal a tapasztalatokat az országok között, valamint a különböző méretű vállalkozások között.

Faenergetika

Az erdészeti szektornak egyaránt kihívás és lehetőség a faanyag energetikai hasznosítása. Nagypolitikai szinten erős igény merült fel a megújuló energiaforrásokra, mint pl. a bio-üzemanyagokra, ami lényeges üzleti lehetőségeket biztosít az erdészeti szektor számára.

Pillanatnyilag a (fakitermelés után) visszamaradó faanyag ára/értéke alacsony, csökkentve a faenergia versenyképességét más energiaforrásokhoz viszonyítva. A jövedelmezőség növelése érdekében csökkenteni kell a szállítási költségeket, és ki kell fejleszteni költségtakarékos technológiákat. Azért leszögezhető, hogy az energiapolitika pártolja a faenergiát.

A faanyag fokozott felhasználása, mint energiaforrás, kérdést vet fel az alapanyag-ellátás vonatkozásában. Fontos, hogy az erdészeti szektor különféle szereplői együttműködjenek a faalapú energia hirdetésében, és elkerülendő az egészségtelen verseny a faanyag pillanatnyi nagy-felhasználóival.

Kommunikáció az erdészetben

Észrevettük, hogy a megbeszélte legfőbb feladatok mind kapcsolódnak a kommunikációhoz és valamilyen hálózathoz. Ismerve ezen témák fontosságát, a FAF Fórumok különös figyelmet szenteltek a kommunikációnak. Az ilyen irányú beszélgetések eredményeit külön jelentésben tesszük közzé.

Helsinki, Finnország, 2004 nov.

Fordította: **Molnár György**